

2. Малохліб О. С. Правове регулювання земельних відносин в Україні та Канаді: компаративний аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 334–337. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/78>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.04.2026).

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 01.04.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-639-6-6>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО КОРПУСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Костенко С. К.

*доктор філософії в галузі права,
професор кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури,
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Аналізуючи норми Закону України «Про прокуратуру» [1] (далі – Закон), можна виділити наступні організаційно-правові напрями формування прокурорського корпусу: а) добір прокурорів; б) переміщення; в) призначення та звільнення з адміністративних посад, г) припинення статусу прокурора. Суб'єктами владних повноважень, що реалізують вказані напрями управлінської діяльності, є Генеральний прокурор і окремі прокурори, які займають адміністративні посади, Рада прокурорів України (далі – РПУ) та Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів (далі – КДКП).

Досягненням реформування прокуратури в Україні відповідно до європейських стандартів є така засада в її діяльності як відкрите і конкурсне зайняття посади прокурора, критеріями для чого є добросовісність та професійна компетентність. Запроваджена в 2014 році законодавча модель хоча і була цілком прозорою, проте для її ефективності цього виявилось замало через низьку атрактивність для потенційних аплікантів. В 2023 році умови і процедура добору

прокурорів в Законі були змінені: скасовано необхідність для участі в доборі будь-якого стажу в галузі права. Натомість надано можливість набути юридичний стаж та практичні навички роботи прокурора безпосередньо в ході спеціальної підготовки, основну частину якої складає стажування на посаді прокурора окружної прокуратури, із виплатою частини заробітної плати прокурора.

Найбільш спірним у цій моделі є скасування вимоги щодо стажу, що є предметом критики дослідників [2], оскільки подібні вимоги наявні відносно основних суміжних правничих професій – суддів та адвокатів. В цілому погоджуючись з цією критикою, зазначимо, що для входу у професію судді або адвоката стаж можна отримати у відповідному професійному середовищі в якості помічника судді або адвоката. Для органів прокуратури найбільш дотичним є суддівський досвід, проте застосувати його «ad hoc» неможливо, оскільки «кожний суддя має помічника (помічників). <...> Судді самостійно здійснюють добір помічників» [3, ст. 157].

Удосконалення діючої моделі можливе шляхом встановлення диференційованих вимог до кандидатів на посаду прокурора в залежності від їх попереднього професійного стажу: 1) для кандидатів на посаду прокурора окружної прокуратури з дворічним стажем у галузі права передбачити стажування на посаді прокурора строком 3–6 місяців, за відсутності стажу – більший строк, наприклад, 12–18 місяців; 2) запровадити можливість «прямого» добору на вакансії в Офісі Генерального прокурора та обласних прокуратурах на відкритих та конкурентних засадах, аби в ньому на однакових умовах та спільно з діючими прокурорами нижчестоящих прокуратур мали можливість брати участь правники, які не є прокурорами; 3) з урахуванням накопиченого досвіду із забезпечення прозорості та об'єктивності конкурсів, наявності вже готової інфраструктури, підвищити інституційні спроможності КДКП із проведення добору (переведень), в тому числі шляхом залучення до діяльності цього органу незалежних спостерігачів. При цьому можливе збільшення тривалості попереднього стажу «зовнішніх кандидатів» при доборі у вищестоящі прокуратури, наприклад, до 5–7 років, як це робиться в деяких країнах ЄС [4, с. 156–158] та, принаймні, нетривале їх стажування.

Саме такий шлях удосконалення добору прокурорів одночасно дозволяє рух до ЄС та оперативне заповнення вакансій кваліфікованими кадрами з урахуванням вимог воєнного стану, а не обраний законодавцем в липні 2025 року [5] хибний шлях повного скасування конкурсних засад зайняття посад прокурорів обласних прокуратур та Офісу Генерального прокурора.

Також вельми актуальною на сьогодні для вітчизняної прокуратури на шляху поступу до ЄС є запровадження прозорості процедури заміщення керівних (адміністративних) посад, до яких відносяться посади Генерального прокурора, керівників обласних прокуратур, їх перших заступників та заступників, керівників окружних прокуратур.

Законодавець запровадив можливість заміщення адміністративних посад (крім Генпрокурора) тільки за умови отримання суб'єктом призначення – Генеральним прокурором, рекомендації РПУ, напевне вважаючи, що участь вказаного органу прокурорського самоврядування в процедурі призначення має підвищувати функціональну незалежність прокурорських керівників та виступати засобом висунення на такі посади найбільш достойних прокурорів. Але такі сподівання виявились марними, тому за програмою ЄС Ukraine Facility у 1-му кварталі 2026 року мало відбутись «розроблення та прийняття закону з урахуванням європейських стандартів та після консультацій з Венеційською комісією, що забезпечить більш прозорий та заснований на заслугах відбір прокурорів на керівні (адміністративні) посади <...> який включає <...> посилення інституційної спроможності <...> Ради прокурорів України, в частині відбору прокурорів на керівні (адміністративні) посади» [6, с. 82–83]. Наразі до парламенту навіть не подано відповідного законопроекту.

В 2024 році Консультативна рада європейських прокурорів склала Висновок № 19 (2024) щодо організації діяльності органів прокуратури для забезпечення їхньої незалежності та неупередженості [7], який в більшій частині присвячений генеральним прокурорам. Проте, співставлення статусу Генерального прокурора в Україні з вказаним Висновком свідчить, що діючий вітчизняний організаційно-правовий механізм призначення та звільнення Генерального прокурора не відповідає європейським стандартам, а щодо наявності механізму політичної відповідальності Генерального прокурора, через висловлення йому недовіри парламентом, прямо їм протирічить.

Не менш проблемним є законодавче регулювання припинення статусу прокурора. Конституційний Суд України (далі – КСУ) визнав неконституційною таку підставу для звільнень прокурорів як ліквідація, реорганізація органів прокуратури та скорочення штатів (п. 9 ч. 1 ст. 51 Закону), вказавши що ця норма закону «уможливило вплив чи тиск на незалежність прокурора у зв'язку з тим, що прокурора може бути звільнено з посади не лише внаслідок його рішень, дій або бездіяльності, а також і через ухвалення рішення щодо ліквідації чи реорганізації органу прокуратури або скорочення кількості посад прокурорів органу прокуратури» [8, п. 5.6]. В той же час, саме така підстава для звільнень була в основі законодавчого забезпечення кадрових «перезавантажень» прокуратури в 2015 та 2019 роках.

Незважаючи не викладене, тим же законом [5], яким було скасовано конкурсні засади зайняття посад прокурорів, був впроваджений п. 9-1 ч. 1 ст. 51 Закону [1]. Ним передбачена підстава для звільнення – «незгода на призначення на вакантну або тимчасово вакантну посаду чи на переведення на такі посади до іншого органу прокуратури у випадках ліквідації, реорганізації, зміни структури або штатної чисельності прокурорів органу прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду». Таким чином законодавцем було фактично проігноровано рішення КСУ, а замість норми, визнаної неконституційною, введена аналогічна за юридичним змістом інша норма закону.

Отже, сучасний стан формування прокурорського корпусу в Україні поєднує досягнення європейсько орієнтованих реформ із тенденціями, що підривають принципи незалежності, професійності та прозорості прокурорської служби.

Виклики воєнного стану не можуть слугувати універсальним виправданням для відступу від засад конкурсності та меритократії. Євроінтеграційний курс України передбачає не зниження, а неухильне дотримання стандартів, навіть в умовах війни. Відмова від прозорих процедур добору та зниження кваліфікаційних вимог створюють ризики деградації інституційної спроможності прокуратури. Особливо небезпечним є ігнорування правових позицій КСУ шляхом фактичного відтворення в новому законі норм, визнаних неконституційними, що суперечить принципу верховенства права.

Подальше реформування має здійснюватися виключно в межах євроінтеграційних зобов'язань України, із забезпеченням незворотності реформ, відновленням конкурсних процедур та гарантуванням незалежності прокурорів.

Література

1. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення 25.03.2026).

2. Стефанчук М. Формування прокурорського корпусу в Україні: сучасні тенденції. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 2 (34). С. 71–77.

3. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 25.03.2026).

4. Костенко С. К. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів: правовий статус та шляхи реформування : монографія / Національна академія прокуратури України. Київ, 2019. 241 с.

5. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану : Закон України від 22.07.2025 № 4555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4555-20#Text> (дата звернення: 26.03.2026).

6. Ukraine Facility. *Міністерство економіки України* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 26.03.2026).

7. Висновок № 19 щодо організації діяльності органів прокуратури для забезпечення їхньої незалежності та неупередженості. *Консультативна рада європейських прокурорів* : веб-сайт. URL: <https://rm.coe.int/opinion-no-19-2024-of-the-ccpe-ua/1680b34283> (дата звернення: 26.03.2026).

8. Рішення Конституційного Суду України від 18.12.2024 № 11-р(П)/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-24#Text> (дата звернення: 26.03.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-639-6-7>

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ КІБЕРПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Морозов А. А.

*здобувач ступеня магістр спеціальності «Міжнародне право»,
Київський університет права Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Конституція України, згідно з її 8 статтею, є основним законом держави, який має найвищу юридичну силу та у відповідності до якого приймаються інші нормативно-правові акти. В 17 статті Основного закону встановлено, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [1].

Територією будь-якої країни світу прийнято вважати певну частину земної поверхні – суходіл, окреслену державними кордонами, які були офіційно визнані світовим товариством, зокрема – Організацією Об'єднаних Націй. Окрім цього, державною територією вважаються її територіальні та внутрішні води, підземні надра, повітряний простір та